

Nr 116.

Av herr **Vennerström m. fl.**, om skrivelse till Kungl. Maj:t
angående provisoriskt rusdrycksförbud.

Då ett antal av 24 riksdagsledamöter, 2 i första och 22 i andra kammaren, vid 1917 års riksdag väckte en motion om dels omedelbart provisoriskt dels efter 10 års avvecklingstid permanent rusdrycksförbud, bifölls det förra yrkandet av andra kammaren utan votering och avstogs visserligen av första kammaren, men dock med den jämförelsevis obetydliga majoriteten av 72 röster mot 60, vilka senare avgåvos för provisoriskt förbud. Det hade alltså vid det tillfället krävts en omkastning av endast 7 första kammarledamöters röster för att riksdagens bägge kamrar skulle fattat samstämmiga beslut till förmån för det provisoriska förbudet. Härav framgår huru djup och allmän övertygelsen även inom riksdagen är, att den fruktansvärda nöd vi för närvarande genomleva kräver det temporära avlägsnandet av sådan fördärvbringande, i bästa fall åtminstone onödig lyx, som kan inkräkta på livsmedelstillgången och fresta till skadligt bortslösande av de inkomster, som under ett ständigt sjunkande penningvärde bli allt knappare för så oerhört många av landets invånare.

Mot yrkandet om permanent förbud gjordes däremot den väntade invändningen, att denna fråga ännu är föremål för en av Kungl. Maj:t år 1911 tillsatt kommittés beklagligtvis ännu ej avslutade utredning, vilken icke borde föregripas. I det följande skall denna invändning ur vissa synpunkter närmare skärskådas. Då det emellertid är att vänta, att samma invändning det oaktat kommer att även i år förhindra ett positivt beslut i avseende på permanent förbud, torde det för att lättare ena alla förbudsvänner vara den framkomligaste vägen, om man nu yrkar dels fortfarande ett provisoriskt förbud,

dels ett uttalande från riksdagens sida, att ett sådant förbud må äga bestånd intill dess den pågående officiella utredningen angående ett permanent förbud blivit slutförd och därpå grundade förslag hunnit av riksdagen prövas. Denna framgångslinje blev, efter åtskilliga tidigare meningsskiljaktigheter, vid ett den 20 maj sistlidet år hållet möte av förtroendemännen för den organiserade svenska nykterhetsrörelsen, fullkomligt enhälligt antagen såsom nykterhetsrörelsens politiska dagsprogram.

I överensstämmelse därmed framlägges nu denna motion. För att bidraga till påskyndande av den pågående officiella förbudsutredningen åtföljes vår motion av en utförlig motivering ej blott för det tillfälliga utan även för det permanenta förbudet samt av ett förslag till permanent förbudslag.

Man möter vid bedömande av alkoholfrågan två grundskilda uppfattningar. Den ena menar, att ett oavlåttligt arbete på övertygelsens väg, riktat på de enskilda individerna, är i huvudsak nog. För karaktärens stärkande anser denna riktning det icke vara så önskvärt att frestelserna undanröjas som fastmer att den personliga motståndskraften stärkes. Den andra riktningen gör gällande, att den historiska erfarenheten såväl som den psykologiska iakttagelsen visar, att det är ett stort självbedrägeri, om man tror, att den individuella bearbetningens väg kan annat än för kort tid och för en bråkdel av nationen öva någon väsentligare påverkan. Vill man folkets befrielse i stort från alkoholens förbannelse, är det en i hög grad opraktisk metod att upptaga hundratusentals människors tid och kraft — väl behövlig för positiva samhällsuppgifter — på den negativa uppgiften att generation efter generation förmana den övriga nationen att taga sig till vara för starka drycker. Det är lika opraktiskt som att utpostera en levande kedja av hundratusentals människor vid randen av ett bråddjup för att varna vandrarna från att gå för nära, under det man med oerhört mycket mindre kostnad och större effektivitet kunde bygga en stenbarriär till skydd. *Denna barriär är en effektiv förbudslag.*

Vi bekänna oss utan tvekan till den senare av dessa uppfattningar. En förnuftig nykterhetsrörelsens uppgift kan icke vara en evig Sisyfusmöda, ny och lika hopplös för varje generation. Rörelsens uppgift måste i stället vara att förbereda och skapa en allmän opinion av den styrka, att den möjliggör det definitiva förbudet. Förbudet vore en överdrift, om det kunde visas, att nyttan av alkoholdryckerna övervägde deras skada. Men vem med ringaste ansvarskänsla vågar ett sådant påstående? Förbudet vore en utopi, om det kunde uppvisas

vara praktiskt sett utförbart. Men vem kan uppvisa det? Den enda bevisning, som här duger, är ett praktiskt experiment, vilket därför så snart som möjligt bör göras. De sannolikhetskäl, som kunna anföras med ledning av erfarenheter från länder, där försöket i större eller mindre utsträckning gjorts, tala — som senare skall uppvisas — ett tydligt språk till förmån för förbudet och icke tvärtom, så snart fakta få tala och icke den tendentiösa förvrängningen.

Givetvis är nykterhetsrörelsens uppgift även att i möjligaste mån motarbeta dryckessederna även på andra vägar, så länge icke förbudet kan uppnås, men det måste betecknas som högst opraktiskt och kortsynt att laborera med palliativ, så snart det är möjligt att med större fördel än olägenhet genomföra den mest definitiva lösningen.

Tänker man på vår svenska förbuds-rörelse, särskilt mot brännvinet, har den pågått i organiserad form sedan 1830. I stället för att tillmötesgå den äldre nykterhetsrörelsens krav på ett verkligt brännvinsförbud, lät 1854 års riksdag — i skarp strid mot den tidens demokrati, bondeståndet — reformen löpa ut i en finanspolitisk kompromiss, vilken inbragte en skenbar vinst åt staten, städerna och vissa allmänna inrättningar, men på bekostnad av folkets alltjämt av brännvinet försvagade fysiska och moraliska kraft. Genom denna riksdags beslut, vilka lågo till grund för förordningarna av den 18 januari 1855, skapades nya, år efter år allt starkare hinder av ekonomisk art för ett blivande förbud. Nykterhetsrörelsens målsmän blevo missmodiga och tröttnade på den till synes hopplösa striden. Rörelsen domnade av, och under Karl XV:s regering var den blott en skugga av vad den hade varit på 1830—50-talet. Då några entusiastiska förbudsvänner på 1870-talet igångsatte en petitionsrörelse för att uppkalla folkopinionen till stödjande av tanken på ett förbud, misslyckades givetvis denna oförberedda ansats. Med anledning av densamma uppträdde emellertid den äldre svenska nykterhetsrörelsens främste märkesman, domprosten P. Wieselgren, jämte två av hans gamla medkämpar, kontraktsprosten A. Sandberg och brukspatronen C. af Ekenstam och publicerade ett »upprop till svenska folket av trenne nykterhetsrörelsens åldermän». Icke utan skäl har man kallat detta 1876, året före Sveriges störste nykterhetskämpes död, publicerade dokument för »Wieselgrens nykterhetspolitiska testamente». I en tid, då man missbrukat den gamle föregångsmannens namn till intäkt för strävanden, som äro så fjärran från hans egna som öster är från väster, kan det vara av intresse att lyssna till vad en lång nykterhetskamp erfarenhet lärt honom och hans bäge åldriga medkämpar.

»Vi hava icke uppgivit hoppet om ett framtida varaktigt förbud, varförutan vårt folk skall gå under i elände.» Så yttra de sig och uppdraga därefter grundritningen till den nya rörelse, som just då började att vakna till liv och med tiden skulle fortsätta deras livsverk. Huru såg då denna grundritning ut? Jo, på följande sätt: Först bilda förbudsöreningar i varje svensk församling, därigenom övertyga folket om förbudets önskvärdhet och så komma till de styrande med kravet på ett förbud, bakom vilket borde stå en stark folkvilja.

Vad är det nu den moderna nykterhetsrörelsen gjort, om icke just utfört detta Wieselgrens testamente? Tusentals förbudsöreningar äro sedan dess bildade allestädes i vårt vidsträckta land, och att deras verk burit den åsyftade frukten, folkets förbudsvänliga övertygelse, det visade bland annat den enastående folkomröstningen 1909—1910. Närmare 2 miljoner vuxna svenska medborgare gävo då med sina namns underskrift ett ojävaktigt vittnesbörd om att flertalet av Sveriges till vuxen ålder komna invånare ansåg tidpunkten inne för att börja genomföra »ett fullständigt och permanent rusdrycksförbud».

Exakt uttryckt röstade 1,884,298 personer *för* och 16,715 *emot* det permanenta förbudet. Den förstnämnda siffran motsvarade 55.6 av Sveriges till vuxen ålder komna befolkning. Redan detta är en meningsyttring, så stark, att den icke motsvaras av någon annan i någon som helst politisk fråga. Men man skulle storligen misstaga sig, om man droge den slutsatsen, att de 44.4 procent av den vuxna befolkningen, som icke antecknat sig på förbudslistorna, skulle vara motståndare till förbudet. I de allra flesta fall beror frånvaron av denna procent säkerligen på de ofullständiga anordningarna vid den med ytterst blygsamma medel iscensatta omröstningen: på många orter kunde, av brist på personal, som hade tid att åtaga sig det mödosamma och oavlönade organisationsarbetet, ingen omröstningsbyrå upprättas. Där åter anordningarna kunde nå ett samhälles hela vuxna befolkning eller allra största delen därav, visar sig procenten av förbudsöstande ha vida överstigit 55.6 procent. I Uppsala, som dock ingalunda var eller är något förbudscentrum, och där t. o. m. en motrörelse sattes i gång, hänvisande till »rationella åtgärder» i den av dr Ivan Bratt just då föreslagna riktningen, röstade 81 procent av stadens vuxna befolkning för förbudet, och i Jönköpings län nådde man i vissa kommuner över 90 procent. Det är snarare för lågt än för högt beräknat, om man antager att, därest praktiskt sett hela den

vuxna befolkningen i Sverige varit i tillfälle att avgiva sin meningsyttring, minst 75 procent skulle uttalat sig för förbudet ¹⁾.

Ett vittnesbörd om förbudsopinionens fortfarande styrka i vårt land ligger också i valen till andra kammaren. Trots de förskjutningar i partiproportionerna, som ägt rum efter 1911, förblev antalet av de representanter i kammaren, som uttryckligen deklarerat sin anslutning till förbudstanken, dock nästan på siffran densamma under åren 1912—1917 (omkring 130) och har vid de senare valen nästlidua höst ytterligare stigit till 147. Med rätta kan det sägas, att en fast punkt i den annars under dessa år ganska gungande politiken har varit svenska folkets obrutna förbudsvilja. Det är sant att de senare åren sett en motrörelse uppstå, huvudsakligen ledd av mer eller mindre framstående krafter ur de högre samhällslagren. Men trots enstaka anslutning från smärre arbetargrupper har denna rörelse blivit en krusning på ytan. »Böljan därunder» är alltjämt lika lugn och bestämd i sin rörelse, och enligt de allra senaste meddelandena börjar själva krusningen på ytan lägga sig till ro, i det att det så kallade förbundet för medborgarfrihet tillkännagivit, att det tills vidare ämnar nedlägga sin mera aktiva verksamhet.

Folket väntade 1911 en jämförelsevis snar lösning av förbudsfrågan, som onekligen redan då var väl mogen för sitt avgörande. Det oakttat har sedan dess ännu icke, vare sig från regeringshåll eller (före 1917) av enskilda motionärer någon framställning om allmänt förbud ägt rum. Orsaken därtill har uppenbarligen varit, att man på varje sådant yrkande väntat den naturliga invändningen: frågan är ju under officiell utredning av den år 1911 tillsatta kungl. nykterhetskommittén, och innan denna utrednings resultat föreligger, kan det icke vara lämpligt eller möjligt att av riksdag och regering begära ett avgjort ställningstagande till frågan. Det ligger emellertid fara i fortsatt dröjsmål. Medan vi här vänta på utredningen, har man handlat i andra länder. Förutom i det lilla Island, vars förbudslag fullständigt trädde i kraft 1915, har i det stora ryska riket, med dess oerhörda inkomster av förut där rådande spritmonopol, ett radikalt förbud införts samtidigt med krigsutbrottet, och under de mer än 6 år, som förflutit sedan den svenska förbudsutredningen år 1911 anbefalldes, hava i Förenta staterna ej mindre än 19 nya förbudsstater tillkommit till de 8, som redan 1911 funnos. Den 29 maj 1917 sanktionerades slutligen Finlands definitiva förbudslag. Dessutom ha i flera av de krigförande länderna mer eller

¹⁾ En påstådd förfälskning av vissa namn föranledde en noggrann, av opartiska personer företagen undersökning, som visade att påståendet saknade all grund.

mindre långt gående inskränkningar av förbudskaraktär genomförts, vilka nödvändiggjorts av tidens allvarliga läge. Även i vårt land har till en viss grad så skett, och man har med fullt skäl ansett sig nödsakad till dessa åtgärder utan att avvakta slutförandet av alla de oväntat långsamma detaljundersökningar, som nykterhetskommittén har föranstaltat.

Denna utredning, som sedan mer än sex år pågår, är givetvis av det största värde och intresse. Men den behöver kompletteras med en experimentell undersökning, utan vilken den teoretiska bevisföringen dock alltjämt, även när den blir färdig, kan bemötas med varjehanda invändningar. Ingen må tro, att det principiella förbudsmotstånd, som är huvudhindret för genomförande av denna av folkets flertal sedan länge livligt önskade reform, låter avväpna sig genom aldrig så grundliga och sifferfyllda betänkanden, så länge de blott röra sig med ovissa framtidsberäkningar. Större slagkraft äga siffror från länder där förbudet försökts. Även mot dem kan man göra invändningen: vi veta ej om förhållandena hos oss äro så likartade, att samma verkningar även här skulle framkallas. Men får hela folket inför sina ögon i eget land se förbudet i verksamhet, så att även den blindaste ej kan undgå att månad efter månad avläsa dess verkningar i ekonomiskt, hygieniskt, kriminalistiskt och moraliskt avseende, då torde motståndet komma att snart nog nödgas bliva inskränkt till det fåtal, som har personlig vinst av rusdryckers tillvaro. Det är detta som i huvudsak inträffat i Ryssland, där man före revolutionen hörde de ledande klassernas offentliga talesmän med finansministern i spetsen yttra sig om förbudssaken i samma anda som hos oss de speciella förbudsvännerna och där efter revolutionen den nya folkmakten förvandlade förbudet från provisoriskt till permanent. De bildade samhällsklassernas syn på saken var dock före förbudsexperimentet ungefär densamma i Ryssland som i Sverige: fientlig eller åtminstone likgiltig. Det är erfarenheten av förbudsexperimentets lyckosamma verkningar, som omstämt dem.

Alla förhandsberäkningar måste enligt sakens natur bli till en viss grad osäkra. Det är nödvändigt redan därför, att framtida förhållanden aldrig låta sig exakt beräknas. Men i detta fall tillkomma vissa andra omständigheter, som göra den vanliga utredningsmetoden beträffande alkoholkonsumtionens verkningar otillförlitlig. Ett par exempel skola påtagligt visa detta. Antag, att en officiell undersökning anbefallts rörande alkoholbrukets inverkan på sjukdomsprocenten. De läkare, som skola lämna primäruppgifter till en sådan undersökning, kunna, även om de besitta den största möjliga skicklighet, icke annat

än i vissa särskilt påtagliga fall med visshet konstatera förhandenvaron av alkoholbruk såsom enda eller väsentliga orsak till ett visst sjukdomsfall. Men de kunna icke i sin statistik upptaga andra fall än de exakt eller med en mycket hög grad av sannolikhet bevisliga. Resultatet blir, att en dylik undersökning i regeln visar en relativt obetydlig sjukdomsprocent vållad av alkoholen. Att detta resultat är missvisande, inser vid minsta eftertanke envar. Men hur stor missvisningen är, kan icke beräknas. Ett annat exempel är lika påtagligt. Antag att undersökningen gäller hur stor del av fattigvården som rätteligen bör skrivas på rusdryckernas konto. De myndigheter och sakkunniga, som här skola ge primäruppgifter, befinna sig i ett analogt dilemma. I vissa särskilt flagranta fall kan man med bestämdhet påvisa, att den eller den försörjningstagaren supit sig till sitt obestånd, men i de flesta fall kan detta säkerligen icke bevisas. Och till och med i de allra påtagligaste fallen kan kritiken göra den fullt befogade invändningen: »Hur kan ni bevisa, att ifrågavarande person, även om han, exempelvis på grund av rådande totalförbud, ej varit i tillfälle att supa bort sin förtjänst, icke på annat sätt skulle ha slarvat bort den?» Det låter ju tänka sig, att det är något fel med hans psyke av den beskaffenhet, att han överhuvud icke kan vårda sin ekonomi, utan att dock vara så påtagligt abnorm, att han måste ställas under förmyndare. Eller tag frågan om självmorden. Det är självklart, att förbudets inverkan på deras frekvens icke på förhand låter sig beräknas. Men om det konstant visar sig, att självmorden avtaga under förbudstillstånd, där sådant försökts, är det sannolikt, att även i Sverige samma erfarenhet skulle göras. Sak samma beträffande äktenskapsskilsmässor och andra symtom av ett upprivet familjeliv.

Dessa exempel skulle kunna mångfaldigas. Deras lärdom gäller på många andra områden än de båda här anförda. Det vore emellertid förhastat att därav draga den hyperkritiska slutsatsen, som förbudets motståndare så gärna vilja draga, nämligen att det icke finns något sätt att i förbudsfrågan åstadkomma en exakt och bevisande utredning. Det finns ett sådant sätt, det mest praktiska och osvikliga. Det är att göra ett experiment — ett provisoriskt totalförbud — i eget land.

Förbudets verkningar göra sig gällande i synnerhet i *ekonomiskt*, i *folkhygieniskt* och i *moraliskt* avseende, och ingripa således på synnerligen viktiga, för land och folk betydelsefulla områden.

Det är uppenbart, att den *ekonomiska* synpunkten icke kan eller får vara den viktigaste, när det gäller att taga ställning till förbudsfrågan.

Skulle det visa sig, att förbudet medför den praktiskt sett fullständiga befrielse från alkoholfaran, som det åsyftar, då är otvivelaktigt den eventuella statsutgift det kostar väl använd. Och skulle det till och med visa sig, att ett förbud även statsfinansiellt sett betalade sig, med andra ord, vore en så att säga god affär, så måste icke blott varje invändning däremot ur ekonomiska synpunkter förstummas, utan det måste rent av anses vara ur statsekonomisk synpunkt i högsta grad oklokt att *icke* genomföra det.

Lätom oss nu se till, vilken statsekonomisk roll det eventuellt kan beräknas komma att spela. En på officiellt uppdrag verkställd utredning härav har nyligen offentliggjorts av en svensk nationalekonom, docenten, t. f. professorn vid Lunds universitet Fritz H:son Brock. Enligt hans beräkning skulle nettoförlusten av alkoholkonsumtionen i Sverige utgöra minst mellan 70 och 80 miljoner kronor årligen. (Utgifterna för rusdrycker beräknar han till cirka 127 miljoner, varifrån statsinkomsten därav — beräknad efter 1911 års summa, som var 52,790,000 kronor, frändrages.) Denna beräkning är säkerligen för låg, men den har åtminstone förtjänsten att icke kunna beskyllas för ens skymten av överdrift och lämpar sig därför till utgångspunkt för en på motståndaren inverkan kalkylering. Men han reducerar ytterligare denna summa genom erinran därom, att vid ett totalförbud säkerligen en del av de förut för alkoholdrycker utgivna beloppen skulle gå till ökad konsumtion av kaffe, svagdricka m. m. Emellertid skulle enligt hans beräkning nettobesparingen genom ett totalförbud detta oaktat komma att uppgå till åtminstone 40 miljoner kronor.

Huru betydande även denna summa är i ett land med Sveriges kapitalförhållanden, belyses genom påpekandet, att »ungefär hälften av denna summa förslår till de årliga räntebetalningarna på statens obligationsskuld och slutsumman för ingen av riksstatens huvudtitlar — med undantag för lantförsvarsdepartementet — har ännu nått detta belopp». Må man ett ögonblick göra klart för sig vad det innebär, att t. ex. alla statsanslag till folkskolor, läroverk, universitet, konstanstalter, tekniska läroverk, kyrkliga ändamål o. s. v., med ett ord hela ecklesiastikdepartementets budget skulle täckas av den summa, som även vid den mest kritiska beräkning bleve folkets kontanta nettobesparing av ett förbud!¹⁾

Och dock, denna summa är säkerligen, även ekonomiskt sett,

¹⁾ Doktor Brocks utredning (Nykterhetskommittén X) utkom redan 1916. De ifrågavarande summorna äro som bekant, sedan dess överskridna.

blott en bråkdel av den vinst, ett förbud skulle medföra. Alkoholens ekonomiska roll ligger icke huvudsakligen i den direkta utgift, folket ålägger sig för dess förtäring. Vida betydligare ekonomiska värden förloras genom den över en stor del av befolkningen sig utbredande slöhet och minskade energi, som är dryckessedernas ofrånkomliga biverkan. Denna minskning i arbetsduglighet, initiativ och produktionsmängd kan givetvis icke genom teoretiska förhandsberäkningar mätas. Men den är sannolikt vida mer betydande för landets och folkets ekonomi än även de icke obetydliga summor, som äro direkt påvisbara följder av den mest i ögonen fallande alkoholismen, i sjukvård, fattigvård och fångvård m. m. Verkningarna av ett totalförbud till landets och folkets ekonomiska lyftning låta sig, som sagt, på förhand icke exakt beräknas, men av erfarenheterna från sådana länder där ett förbud försökts kan man draga betydelsefulla slutsatser. Vi återkomma härtill vid redogörelsen för vissa utländska erfarenheter.

Den andra huvudsynpunkten är den *folkhygieniska*.

När det varit fråga om den roll, alkoholdryckerna spela för folkhygien, har man vanligen diskuterat de sjukliga förändringar i organen, som den egentliga alkoholismen vållar. Detta är emellertid en högst underordnad fråga; all den strid, som förts och föres om i vad mån vissa av dessa förändringar bero av alkoholbruket eller av andra detsamma mer eller mindre regelbundet åtföljande omständigheter, har helt och hållet akademisk karaktär och kan här lämnas åsido.

Det viktiga är: vinner eller förlorar nationen i sin helhet i hälsa och kraft på alkoholdryckernas försvinnande ur folksedvanorna? Svaret på denna fråga förefaller självklart, och ingen ansvarskännande sakkunnig torde tveka om detsamma. Men några av de av forskningen ådagalagda fakta, som visa den folkhygieniska förmånen av total alkoholavhållsamhet, må dock anföras. Det stora engelska livförsäkrings-sällskapet »The united kingdom temperance and general providence institution» har sedan 1847 i sin statistik över sina försäkringstagare även tagit hänsyn till deras alkoholbruk. I den grupp av försäkringstagare, som omfattar de icke totalavhållsamma, överensstämde i regeln antalet av de beräknade dödsfallen ungefärligen med verkliga antalet inträffade dödsfall, medan i den totalavhållsamma gruppen dödligheten höll sig avsevärt lägre (i genomsnitt 74.3 procent av de beräknade dödsfallen inträffade).

På grundvalen av Englands officiella statistik har man uträknat dödlighetsgraderna för olika yrken, varvid det visat sig att bland män i åldern 25—65 år värdshus- och hotellbetjäning samt därefter värds-

husvärdar, alkoholhandlare och ölbryggeriarbetare befunnits vara utsatta för abnormt stor dödlighet.

Sätter man genomsnittstalet till 1,000, bli dödssiffrorna för

Vårdshus och hotellanställda	1,725
Vårdshusvärdar och andra alkoholhandlare	1,642
I ölbryggerier anställda	1,427
Skräddare	989
Skomakare	920
Jordbruksarbetare	666
Präster	533 o. s. v.

I den norske statistikern professor N. Ryggs omfattande undersökning, som ingår i norska alkoholkommissionens nyligen avgivna betänkande, meddelas bland annat, att bland samtliga dödsfall av över 20 år gamla män i Kristiania enligt läkarnes dödsattester minst 16.2 procent haft påvisligt sammanhang med alkoholismen; motsvarande siffra för övriga städer var 10.7 (allt gällande år 1911).

Av de i Norges städer åren 1895—1911 begångna självmorden av män beräknar professor Rygg i sin ovannämnda undersökning 27.8 procent såsom vållade av dryckenskap. En liknande beräkning i Danmark har givit siffran 22.8 procent.

Väl bekanta äro den tyske forskaren, München-professorn A. Kræpeliens ingående experimentella undersökningar över alkoholens, även smärre dosers, ofördelaktiga inverkan på minne, iakttagelseförmåga, synskärpa, hörsel, uppmärksamhet o. s. v., iakttagelser som på ett särskilt område, nämligen i avseende på precisionen vid skjutövningar, i detalj bekräftats av en svensk militärs, kapten Boy, experiment inom svenska armén.

Efter de undersökningar att döma, som försiggått i Schweiz, beräknas att omkring tre fjärdedelar av de veneriska åkommorna vållats av alkohelpåverkan (vanligtvis icke i det egentliga rusets stadium), samt att ungefär hälften av beivrade sedlighetsförbrytelser äro att hänföra till samma anledning. Den berömde psykiatrikern och läkaren professor Aug. Forel, har föranstaltat en statistisk undersökning genom läkare rörande veneriska åkommor, vilken dock ej omfattade mer än cirka 300 fall; det visade sig därvid att 60 och 70 procent av fallen bevisligen voro att hänföra till alkoholens konto.

Lika viktig som folkets fysiska sundhet är dess *andliga hälsa*.

Här må först ett mycket vanligt missförstånd eller kanske rättare en illvillig vanföreställning i motagitationen bemötas. Det är icke fråga

om en moralisk värdesättning av den avhållsamme i jämförelse med den måttligt eller till och med omåttligt drickande. En mördare, som under påverkan av alkohol begått ett brott som straffas med långvarigt frihetsstraff, kan mycket väl vara moraliskt bättre än en av de nio och nittio i yttre måtto rättfärdiga, vilken kanske genom intriger och lagligt tillåtna affärer bragt många människor om deras välfärd och kanske deras liv. Men därför vore det ju dåraktigt av samhället att uppgiva kampen mot mordet och andra grova brott. Samhällets plikt är framför allt att genom avlägsnande av brottens orsaker och anledningar, i den mån detta är möjligt, höja folkmoralen. Talet om »tvångsnykterhet» såsom moraliskt lägre än »frinykterhet» är missvisande. Ingen förnekar detta axiom. Alternativet skall ställas annorlunda: vilket är för folkuppfostran och folkmoral bättre, tvångsnykterhet med dess konsekvens, enorm nedgång i brottmål och ordningsstörande företeelser, eller fria berusningsmöjligheter med deras lika säkra konsekvenser i ökat antal brott och allsköns social oordning?

I Sverige beräknas procenttalet av de förbrytare, som antingen i allmänhet varit begivna på dryckenskap eller åtminstone vid brottets begående varit berusade, till mellan 60 och 70. Det håller sig tämligen konstant inom dessa gränser år efter år. Ungefär liknande äro siffrorna från andra länder, nästan aldrig lägre, men flestades högre. Kejsar Wilhelm upplyste i ett tal till unga sjöofficerare vid marin-skolan i Mürwik 1910, att av de brottmål han som högste domare haft att bedöma hade nära 90 procent varit föranledda av alkoholen. En liknande siffra angav i ett tal år 1912 lord Alverston i sin egen-skap av Lord Chief Justice i England. Fängelsedirektören Segelcke Thrap i Kristiania yttrar: »Visst är, att en hel del, kanske den största, av de vanskligheter, som nu stå oss i vägen under strävandet att skapa ett ordnat och laglydigt samhälle, skulle försvinna från den stund, då alkoholismens förbannelse bleve avlägsnad.»

Det är nu en vanlig invändning, som plägar möta förbudsmotiveringen, den nämligen, att förbudet väl skulle vara gagneligt för samhället, om det läte sig genomföras, men att det skulle vara praktiskt utförbart. Detta påståendes halt prövas bäst genom ett verkligt försök. Och det är just ett sådant vi föreslå.

Emellertid äro redan många försök gjorda, och det är synnerligen lärorikt att iakttaga de resultat, vartill man vid dessa försök kommit. De senaste erfarenheterna i detta avseende äro vunna under de sista tre åren i Ryssland. Förre ryske finansministern Bark har vid upprepede tillfällen påpekat, vilken påtaglig ökning i arbetsintensitet och

produktionskraft som i Ryssland visat sig efter förbudets införande; trots krigets ekonomiska sugkraft och den därav förorsakade dyrtiden kunde folkets tilltagande välstånd avläsas i den överraskande stora ökningen av sparbanksinsättningarna. Dessa påtagliga stora besparingar motsvarade givetvis icke allt vad man ekonomiskt vunnit på att ej frestas till alkoholutgifter: en mängd nyttighetsartiklar hade vunnit en enormt ökad avsättning. Särskilt har man i Ryssland liksom i de amerikanska förbudssamhällena kunnat iakttaga en stark stegring av åtgången på kläder och skodon, vilket vållat att allt vad skofabrikanter, skraddare och textilfabrikanter heter i hast blivit landets mest uppriktiga förbudsvänner.

De ryska sparbankernas insättnings- och uttagningsstatistik visade under tiden 1913—1915 (t. o. m. juni månad 1915) följande siffror för det belopp, varmed insättningarna överstego uttagningarna:

1913 första halvåret:	överskott	21.6	miljoner rubel		
» andra	»	17.3	»	»	
1914 första	»	18.8	»	»	
» andra	»	70.4	»	»	
1915 första	»	300.1	»	»	

Ví ha ej haft officiellt statistiskt material tillgängligt för längre tid, men enligt publicerade uppgifter i pressen har den enorma stegring, som inträdde med andra halvåret 1914, under vilket förbudet började, fortsatt under senare hälften av 1915 och under 1916 i liknande progression. (För år 1917 har statistiken genom revolutionen temporärt kommit i oordning).

Omdömet om den efter förbudets införande stegrade välmågan är så allmänt och obesträtt, att det är fullkomligt omöjligt att jäva. Sparbanksinsättningarna tala ju det omedelbaraste språket, men samma tendens går igen på en mängd andra områden, som äro åtkomliga för iakttagelse. Sparbanksinsättningarna beteckna vad som blir över, sedan man använt den ökade penningtillgången till sina utgifter. Även dessas beskaffenhet talar, som ovan antytts, ett tydligt språk, man köper nyttighetsartiklar i stället för de onyttiga och skadliga rusdryckerna. Mycket belysande är i detta avseende vad professor Hjalmar Sjögren i december 1914 efter ett längre besök i Ryssland under de första förbudsmånaderna yttrar (återgivet i en intervju i Dagens Nyheter den 8 december 1914). Han sade bland annat:

»Av största intresse är spritförbudets verkningar. Detta är ytterligt strängt genomfört; det är i hela det stora Ryssland praktiskt taget omöjligt att få sig en sup.

Kronans tusental brännvinsbutiker stå obevekligt stängda. Till och med på första klassens lokaler erhåller man endast lätta viner, en så stark vara som portvin är förbjuden och står heller icke att få ¹⁾. Och det märkvärdiga är att alla finna sig häruti utan klagan. Många stadsdumor och semstvförsamlingar ha redan ingått till regeringen med skrivelser, vari uttalas förhoppningen, att spritförbudet måtte upprätthållas, även när kriget en gång upphört. Underbart är att se verkningarna därav bland den stora allmänheten redan nu, efter endast fyra månaders förlopp. Textilindustrien blomstrar som aldrig förr. Arbetaren, som förr kanske bara ägde en skjorta eller två, köper sig lika många dussin, färdiggjorda kläder ha en enorm åtgång, likaså t. ex. galoscher. Man kan säga att hela Ryssland riggar upp sig för de pengar, som annars gå åt till brännvin. Trots kriget har folkets köpkraft stigit. De nihundra miljoner rubel brännvinsmonopolet inbringat ryska staten ärligen skola lätt kunna tas igen på andra vägar, om detta förhållande får fortfara.»

För att förstå den ekonomiska innebörden av det ryska förbudet äro följande uppgifter av vikt:

Förslaget om statsverkets inkomster och utgifter för år 1915 upptog de ordinarie inkomsterna till 3,080,108,314 rubel mot 3,572,169,473 föregående år, de extra ordinarie inkomsterna till 152,200,100 rubel mot 41,399,925, d. v. s. en sammanlagd inkomstsiffra på 3,234,308,414 rubel mot 3,613,569,398 rubel föregående år. De ordinarie utgifterna uppgå till 3,078,814,461 rubel mot 3,309,523,517 rubel föregående år, de extraordinarie utgifterna till 155,493,953 rubel mot 304,045,881 rubel föregående år, alltså en sammanlagd utgiftssiffra på 3,234,308,414 rubel mot 3,613,569,398 rubel föregående år. Det visar sig alltså, att monopolinkomsterna (omkring 900,000,000 rubel) överstego fjärdedelen av hela inkomstbudgeten. Den omedelbara förlusten täcktes huvudsakligen genom lånemedel.

Ett svenskt officiellt utlåtande om det ryska förbudet föreligger från svenske konsuln i Petrograd, K. E. Widerström, som bland annat skriver:

»På uppblomstringen av Rysslands egen industri kommer det sedan krigets början existerande spritförbudet att ha en ofantlig inverkan. Mot krigets många faror och olyckor kan det ryska folket med tacksamhet och glädje sätta välsignelsen av spritförbudet. Krigets ohyggligheter komma att glömmas efter en generation, välsignelsen av spritförbudet kommer att vara för alltid, ty även om det totala förbudet kommer att mildras, så kommer dock aldrig spritförbrukningen att få återgå till de senare årens. Folket och regeringen ha fått se, att det är möjligt att leva utan brännvin, de ha till sin förvåning fått se, att det lägre folkets köpkraft i stället för att, som allmänt troddes, starkt avtaga på vissa områden, ökats efter krigets utbrott. Så har t. ex. försäljningen av manufakturvaror efter krigets utbrott avsevärt ökats. I stället för att lämna arbetsförtjänsten på krogen, begagnade man den till att skaffa mat och kläder — och att sätta in på bankerna. I hann- och

¹⁾ Successivt utsträcktes förbudet och kort efter den tid, dessa ord gälla, voro även lättare viner förbjudna i själva huvudstaden.

lastningsplatserna är förhållandet särskilt iögonenfallande. De i trasor höljda figurerna äro nästan försvunna, och i stället för att begära allmosor till brännvin och natt-härbäрге, förekommer det att de förut förfallna männen skänka pengar i sparbössorna till lindring av nöden bland de av kriget lidande. På många platser, där ingen utan att riskera livet kunde visa sig efter mörkrets inbrott, är det nu ofarligt, och brottens antal har minskats i ofantlig grad. Varje bemödande från bryggeriernas, öl- och vinhandlarnas sida att få öl- och vinhandeln frigiven har mött det starkaste motstånd från flera stadsförsamlingar och från prästerskapet samt från industriidkare, som med fruktan emotse den tid, då spritdryckerna åter skola lössläppas. De som knutat över spritförbudet äro huvudsakligen de, som ekonomiskt drabbats därav, bryggare, bränneriägare, och försäljare; de som tacka tsaren och Gud äro miljoner hustrur och barn i det stora landet.»

Ett talande vittnesbörd om den efter förbudet tilltagande ekonomiska förbättringen är även den ökade skatteinbetalningen. Under de tre första månaderna av år 1915 inbetalades t. ex. i Astrakan 250,000 rubel mera i skatt än föregående år. Det är ju antagligt, att vid denna stegring även andra orsaker medverkat, men förbudet har säkerligen varit en viktig faktor.

Negativt visas samma förbättring av folkets ekonomiska villkor — trots dyrtiden och kriget — i en stark nedgång av pantbankslånen. På huru vitt skilda områden denna fördelaktiga inverkan av ett förbud visar sig, exemplifieras även av den statistik angående eldsvådor, som brandförsäkringsbolagen föra. I guvernementet Tver t. ex. var under de på eldsvådor i regeln särdeles rika månaderna augusti och september antalet före förbudet (uträknat i medeltal efter statistiken för femårsperioden 1909—1913): 2,384 med en förlust av 464,015 rubel, men år 1914 endast 1,631 med en förlust av 226,246 rubel; motsvarande siffror för guvernementet Jekaterinoslav voro för ifrågavarande månader 1913: 310 fall med en förlust av 28,893 rubel, men 1914: 147 fall med en förlust av 13,287 rubel.

D:r A. Karlgren, som under flera resor till Ryssland ägnat dessa förhållanden särskild uppmärksamhet, meddelar,¹⁾ att man före förbudet beräknat en årlig totalförlust av ungefär 500 miljoner rubels värde genom eldsvådor, men att denna förlustsumma sjunkit till ungefär 250 miljoner, alltså med 50 procent efter förbudet.

Med tanke härpå, och om man besinnar, att denna besparing av en kvarts miljard per år endast gäller en sådan jämförelsevis underordnad detalj, kan man få en aning om till vilken verkligt revolutio-

¹⁾ A. Karlgren: Ryssland utan vodka. Stockholm 1916, sid. 133. Beträffande eldsvåde-statistiken hänvisas vidare till de ännu mer detaljerade uppgifter, som ingå i tidskriften Mimer 1916, sid. 10.

nerande förbättring i ett lands och folks ekonomi förbudet kan bidraga, och huru befogad professor Sjögrens nyss anförda reflexion verkligen är, att »de nihundra miljoner rubel brännvinsmonopolet inbragt ryska staten årligen skola lätt kunna tas igen på andra vägar», om förbudet får fortfara.

Men ännu betydelsefullare än minskningen av sådan oförsiktighet och ouppmärksamhet, som uppenbarligen äro anledningen till ökningen av t. ex. eldsvådornas antal, då folket äger tillgång till alkohol-drycker, är den genomgående ökning av arbetsintensiteten och energien, som konstaterats vid undersökningar av ett större antal (ej mindre än 172) fabriker inom den s. k. Moskvaska fabriksrayonen.¹⁾ Arbetsförsummelsena under månaderna augusti—oktober gävo (med fråndragande av strejk-, permissions- och dylika avbrott)

1913 en summa av 4,347,000 timmar,

1914 » » » 3,001,800 »

alltså en minskning under förbudstiden av ej mindre än 31 procent.

Vad en genomgående dylik stegring av arbetsintensiteten betyder för ett helt land på olika områden och i vilken mån den kan påverka folkets välstånd och landets ekonomiska lyftning, ligger i öppen dag.²⁾

Men, som redan är anmärkt, trots den oerhörda betydelse dessa ekonomiska faktorer äga, är ekonomien dock icke huvudsaken. Förbudets verkningar på folkhälsans och folkmoralens område äro ännu betydelsefullare.

Svenska Dagbladets korrespondent skriver till tidningen på senhösten 1914 (publicerat i Svenska Dagbladet 29 november samma år):

»Förbudet har under de gångna 3½ månaderna utsträckts det ena steget efter det andra. Konjak och likörer förbjödös först, vidare öl och starkare viner samt nu senast även röda och vita viner. Alla ölstugor ha för länge sedan måst stänga sina portar, och i dessa dagar kommer även all vinservering, till och med i de finaste restauranter, att upphöra. — — — Man kunde vara böjd att tro, att detta borttagande på en gång av allt vad alkohol heter skulle för alla dem, som sedan ungdomen varit vana vid bruket, vålla kännbara svårigheter eller rent av menliga följder. Varken bland arbetare eller den bildade klassen har dock något sådant kunnat förmärkas. — — — Ehuru jag själv sedan mer än 30 år tagit mitt glas, kan jag ej påstå, att förlusten av vare sig den ena eller andra

¹⁾ Jfr Karlgrens anf. skr. sid. 98. Jfr Mimer 1915 och 1916, flera artiklar.

²⁾ Jfr O. J. Voronov, Lantbefolkningens levnadssätt under den nyktra tiden. På grundval av de i semstvo'erna insamlade uppgifterna och andra undersökningar. Petrograd, rikstryckeriet 1916. A. K. Witt, Ändringar i textilproduktionen i sammanhang med kriget och förbudet för alkoholförsäljning. Moskva 1916.

J. A. Nazorov, Sparkassorna och förbudet för alkoholförsäljning. Moskva 1916.

M. J. Semenov, Förbudet för alkoholförsäljning och eldsvådorna på landet. Petrograd 1916.

sorten varit mig svår. — — — *Man känner sig nu bättre till sinnes, spänstigare och mer arbetskraftig än förr.*¹⁾ Och samma erfarenhet som jag tyckas de flesta ha gjort. Det är blott det första steget eller kanske riktigare att taga detta steg fullt ut, som synes svårt. Man har ej själv energi nog att bryta med mångåriga vanor. Men med härskarordets stöd går det bra.»

Vi vilja här anmärka, att i Sverige intet sådant härskarord behövs: här begär sedan många år folkets överväldigande flertal denna välgärning mot hög och låg. De som här kunna uttala härskarordet, begagna det tyvärr ännu att förhindra folkviljans genombrott på detta område.

Man kan knappast heller mot Rysslands talande exempel invända, att befolkningen där skulle vara i det hela mera begiven på dryckenskap än i andra länder, så att ett förbud på den grund vore befogat där men obefogat i Sverige. Enligt den officiella statistik, som av dr J. Gabrielsson meddelats i kungl. nykterhetskommitténs betänkande nr 4, har konsumtionen per individ i årligt genomsnitt under 5-årsperioden 1906—1910 varit i Ryssland (europeiska Ryssland) 6.09 liter brännvin, 6.52 liter öl, 0.68 liter vin, i Sverige (1911) 6.6 liter brännvin, 50.17 liter öl, 0.52 liter vin.

Den ojämnhet, denna statistik företer däri, att jämförelsen för Sverige gäller ett något senare år, har praktiskt ingen betydelse, enär siffrorna för de senaste åren icke visat någon större fluktuation annat än möjligen beträffande ölet, som haft något lägre siffror under perioden 1906—1910. Det framgår emellertid med fullkomlig tydlighet av statistiken, att genomsnittskonsumtionen i Sverige av öl varit högst betydligt större än i Ryssland, av brännvin ungefär lika stor och av vin obetydligt mindre.

I fråga om det ryska förbudets återverkan på folkhälsan må några särskilt belysande siffror anföras:

I de vårdanstalter för alkoholister, som »Sällskapet för folknkykterhet» underhåller i Petrograd, intogos under senare halvåret 1913 och 1914 följande antal patienter (förbudet började, först blott som brännvinsförbud, den 16 juli 1914):

	1913	1914		1913	1914
Juli	154	56	Oktober	131	0
Augusti	147	5	November	117	1
September	136	3	December	63	2

Ungefär liknande äro siffrorna från Moskva.

¹⁾ Kursiverat av motionären.

På det hospital i Petrograd, där sinnessjukdomsfall bland den fattigare befolkningen omhändertagas, förekommo under senare halvåret 1913 summa 998 fall och samma tid 1914 summa 794 fall manliga patienter. Minskningen är påtaglig, men dock icke så stor som inom armén, där enligt den krigspsykiatriska statistiken sinnessjukdomsfallen äro i proportion cirka en sjundedel av motsvarande fall under japanska kriget.

Självmondsstatistiken visar i Petrograd under första halvåret av 1914 385 fall självmord och registrerade självmordsförsök och under det senare halvåret med förbud under större delen 174 fall, alltså en sänkning av 45 procent. I Warschau var motsvarande sänkning 52 procent.

Självklart är, att förbudet skall direkt visa sina verkningar i stark minskning av fylleriförseelserna. I den för sin alkoholism kända stadsdelen Spasskaja i Petrograd anhöllos under 1914 års förra hälft 4,894 fyllerister; under förbudsmånaderna samma år utgjorde siffrorna:

Juli (brännvinsförbud från 16 juli)	474 fall
Augusti (förbud mot brännvin och andra starkare drycker) ..	123 »
September (något skärpt förbud)	100 »
Oktober (ytterligare skärpt förbud, även mot öl)	71 »
November.....	56 »
December (förbud även för lättare viner från 15 december) ..	31 »

Den ryske kriminaljuristen professor Bechterevev hade beräknat, att med ett spritförbud brottsligheten i allmänhet skulle minskas med en tredjedel. Brottmålsstatistiken för första halvåret av 1914 (utan förbud) visar 261,953 vid städernas underdomstolar åtalade brott, för motsvarande halvår av 1915 (med förbud) 193,036. (Statistiken omfattar städerna i europeiska Ryssland utom Warschauguvernementet.) Det ligger i sakens natur, att brottmålen koncentrera sig i städerna. På landsbygden voro brotten ju fåtaligare redan förut, men minskningen efter förbudet är likväl ännu större. Fullständig statistik står oss här ej ännu till buds, men talrika uttalanden av polismän och jurister visa, hur oerhörd förbättringen varit. En länsman (citerad hos Karlgren å sidan 131) skriver: »Polisen och myndigheterna ha fått det lättare, sjukhusen vila ut, fängelserna tömmas.» »Lantpolisen har ingenting att göra, vägglössen dö av svält i polishäkterna» o. s. v. Folkmeningen är ytterst gynnsamt stämd mot förbudet, vilket bevisas av svaren på frågan: »Önskar ni bibehållandet av förbudet även efter

kriget?» som ställdes till distrikten Penza och Jekaterinoslav (se tidsskriften Mimer 1916 sid. 106):

Distrikt	Antal svar	Önska förbud för alla alkoholhaltiga drycker	Önska behålla vinförsäljningen	Önska behålla ölförsäljningen	Önska fullständigt upphävande av förbudet	Obestända
Penza.....	2,084	79.2 %	1.8 %	3 %	15 %	1 %
Jekaterinoslav	1,857	81 %	8 %	5 %	6 %	—

Efter revolutionen blev man, som bekant, utan synnerlig meningskiljaktighet ense om att lagfästa förbudet såsom permanent. Ett undantag gjordes för vissa lättare vinsorter i de sydliga trakterna av ryska riket, där vinodling är en viktig näringsgren.

I Norge rådde ett kortvarigt förbud mot brännvin (även import) den 8—26 juni 1916 (med anledning av en allmän strejk). I Kristiania var även utminuterung och utskänkning av vin förbjuden 9—15 juni (öl var således dock tillåtet).

Under de 7 dagar, då både brännvins- och vinförbud rådde (men öl var tillåtet) förekommo 123 arresteringar för fylleri, i genomsnitt alltså 17.5 per dag;

under de 15¹⁾ dagar, då enbart brännvinsförbudet rådde, förekommo 770 arresteringar = 51.3 per dag;

under de 8 dagar, då intet förbud rådde, 587 arresteringar = 73.3 per dag.

Men vi ha även egna erfarenheter att åberopa. Under den svenska storstrejken 1909 rådde under cirka en månad ett förbudstillstånd, som på många ställen kom ett verkligt totalförbud mycket nära.

Den 28 juli nämnda år avläts av dåvarande civilministern, numera landshövdingen Hugo Hamilton telegram till överståthållarämbetet i Stockholm och samtliga länsstyrelser, däri dessa vederbörande anmodades tillse, att under strejkdagarna, och då eljest funnes nödigt, lokaler där spritdrycker erhöles, stängdes i den omfattning, som vore av behovet påkallad.

I allmänhet föranledde denna anmodan, praktiskt sett, fullständigt brännvinsförbud samt i många län även förbud för utminuterung av vin och öl; utskänkning av vin och öl var i allmänhet tillåten till

¹⁾ Till de ovannämnda dagarna böra tilläggas lördagen den 3, söndagen den 4 och måndagen den 5 juni, enär i Kristiania även under normala förhållanden brännvinsförsäljning är förbjuden lördagar, söndagar och måndagar.

spisande gäster vid verkliga måltider (så i Stockholm). I många fall fastställdes därvid ett visst lågt maximum, som fick utskänkas. På några orter, särskilt på landsbygden, var dock även detta förbjudet.

Förbudsbestämmelserna trädde i kraft på olika tider i olika län; i Stockholm den 4 augusti. De upphörde successivt under september månad och på ett fåtal orter först i oktober. I Stockholm upphävdes förbudet för utskänkning av brännvin och vin den 6 september och den 20 i samma månad beträffande utminuteringsen och ölutskänkningen.

Effekten av dessa anordningar i avseende på fylleriförseelserna uppgives i kommerskollegiets redogörelse för de med storstrejken 1909 sammanhängande förhållandena ha varit den, att medan antalet fylleriförseelser under senare halvåret 1908 utgjort 31,118, utgjorde det under samma tid 1909 28,028, utvisande en minskning av 3,090 fall. Denna minskning faller uteslutande på förbudsmånadens konto och är i själva verket större än som omedelbart framgår av nämnda siffra, alldenstund man synes ha försökt, så gott sig göra lät, taga skadan igen, när dammarna för rusdryckernas flod ånyo öppnades: såväl oktober som november och december månader 1909 förete nämligen *ökning* av antalet fylleriförseelser, jämfört med samma månader 1908, särskilt under oktober månad (förbudet upphävdes successivt under september) med den ansevärd ökningen av 1,140 fall.

Minskningen av fylleriförseelserna under augusti, den egentliga förbudsmånaden, var enorm: ej mindre än 3,861 fall mindre än under augusti 1908; under september var minskningen mindre: med 699 fall (förbudet upphävdes på de flesta ställen redan i början av september).

Vilken omedelbart lyckosam verkan ett förbudstillstånd har på detta område visade sig med särskild pregnans i huvudstaden. Under augusti månad förekommo där summa 168 fylleriförseelser (mot cirka 1,300 året förut i motsvarande månad), men vid närmare undersökning visar det sig, att de allra flesta av dessa förseelser inföllo på månadens 3 första dagar (förbudet började den 4 augusti). Under de egentliga förbudsdagarna förekom praktiskt taget knappast i medeltal 1 fall om dagen i Stockholm.

Lärorika upplysningar kunna även hämtas från de amerikanska förbudsstaterna. De flesta av dem ha infört förbudet jämförelsevis nyligen, men tre av dem ha en mer än 30-årig erfarenhet, nämligen Maine, Kansas och North-Dakota. När Kansas 1880 införde statsförbudet, gällde denna stat för att vara synnerligen fattig. År 1913 visade statistiken, att den i avseende på egendomsfördelningen per capita hunnit bli unionens rikaste stat. Egendomstaxeringen gav ett

medeltal per invånare av 1,700 dollars (medeltalet i Förenta Staterna i sin helhet var 1,200). En jämförelse med den »våta» grannstaten Missouri visar, att medeltaxeringen där något understeg 300 dollars. I avseende på folkhälsa och folkmoral visar förbudet, där det lojalt upprätthålles, samma goda verkningar som överallt annorstädes.

De amerikanska exemplen avvisas ofta såsom tendentiöst färglagda. De äro dock hämtade från landets officiella myndigheters uttalanden och ur offentliga statistiska källor. Men i förbudsmotståndets mycket spridda och högt ansedda pressorgan propageras samtidigt de ovederhäftigaste, mest notoriska tendensuppfindingar rörande förbudets fiasko. Varje i saken invigd vet, att dessa regelbundet i den alkoholvänliga pressen uppdykande rövarhistorier utsändas från vissa av alkoholkapitalet understödda pressbyråer; vad vårt land beträffar torde man i allmänhet ej göra sig mödan att direkt hitsända dem. Svenska därav intresserade tidningar finna dem i de utländska organ, dit de i första hand skickats, och översätta dem lika okritiskt som de med vaken hyperkritik avvisa vad som meddelas från förbudsvänliga myndigheter under det förolämpande antagandet, att dessa icke kunna tala sanning, emedan de äro valda av förbudsvänner. Gent emot all denna oresonliga kritik är det nog att framställa följande två frågor:

1) Om förbudet misslyckats och — som antiförbudspressen påstår — till och med framkallat ökad konsumtion av starka drycker och uppdrivit förtjänsten av deras försäljning så enormt, varför bekämpas det då så ivrigt av dessa dryckers tillverkare och försäljare?

2) Om förbudet misslyckats, hur kan man förklara, att stat efter stat med väldiga majoriteter övergår till förbudssystem? Ha de praktiska amerikanarna ensamt på detta område förlorat sitt praktiska sinne? ¹⁾

¹⁾ Nedanstående tablå visar situationen i avseende på förbudsstaternas tillväxt i Amerika.

Stat	År för lagens ikraftträdande	Lagens karaktär	Stat	År för lagens ikraftträdande	Lagens karaktär
Maine	1851 (1884)	Grundlag (»Constitutional»)	Colorado.....	1916	Grundlag
Kansas	1881	Grundlag	Idaho	1916	Civillag
North Dakota	1882	»	Iowa	1916	»
Oklahoma	1907	»	Oregon	1916	Grundlag
N. Carolina.....	1908	Civillag (»Statutory»)	S. Carolina... ..	1916	»
Georgia	1908	Civillag	Virginia	1916	Civillag
Mississippi	1909	»	W. Virginia.. ..	1916	Grundlag
Tennessee	1909	»			(besl. 1914, trädde i kraft ¹ / ₁₁ 1916)
Alabama	1915	»	Washington state	1916	Civillag
Arkansas	1915	»			
Arizona	1915	Grundlag			

Härtill komma Nebraska, South Dakota och Utah, där förbudet trädde i kraft 1917. Beslutat, men ännu icke kraftvunnet är det i Indiana, Michigan, New Hampshire, Montana och New Mexico.

En invändning, som ofta göres mot ett förbud, är att det skulle skada *turisttrafiken*. Erfarenheten från turistlandet Norge talar icke i denna riktning. Från 1906 till 1912 har antalet främmande turister i Norge stigit med 11,892 eller 34.6 procent och från 1886 till 1912 är antalet mer än tredubblat. (Foreningen for Reiseliv i Norge om den fremmede reisetrafik i Norge 1912.) Och dock har Norge målmedvetet fortskridit på förbudsvägen.

De norska sommarsiffrorna (turister, som besökt Norge under den egentliga turistsäsongen) förete följande stegring:

1886: 13,569, 1887: 15,747, 1888: 16,776,
1902: 20,827, 1906: 34,342, 1912: 46,234.

Dr Scharlach, chefen för den skandinaviska avdelningen av Cook's resebyrå i London, avråder just ur turistsynpunkt från underlättande av vin- och ölhandeln. Det skulle, säger han, mest komma skjuts-gossarna till del (till nackdel för deras körning). »Den bättre klassens turister dricker icke det öl och det vin, som kunde serveras i de mindre orterna i Norge.» (Se Aftenposten 5 maj 1906.)

Den kritiska tid, i vilken vi nu leva — då det dagliga brödet måste utdelas med sparsam hand, då dyrtid råder och kanske hungersnöd hotar — talar kraftigare än några ord för förbudet. Det stora världsbladet Times skriver den 29 december 1916 rörande förhållandena i själva det rika England:

»De i denna industri (—rusdrycksindustrien) intresserade torde göra väl i att beakta tidens tecken och bereda sig på att finna sig i det oundvikliga. Det berör krigföringen i två hänseenden: dels gäller det födoämnesberedskapen, dels effektiviteten inom våra krigsindustrier. Båda dessa synpunkter äro av en sådan högst viktig betydelse, att inga hänsyn till intressen för särskilda grupper av medborgare kunna tillåtas få stå i vägen för vilka åtgärder det än må gälla, då det gäller stärkandet av nationens förmåga av kraftansträngning:»

I artikelns fortsättning meddelas, att de skotska skeppsredarna yrka på totalförbud. Man skall säkert här invända, att hela denna bevisföring hänför sig till krigets extraordinära förhållanden. Ja, men vad är det, som Times här utgår från som ett axiom? Jo, att födoämnestillgången minskas genom rusdryckstillverkningen och nationens kraft lider av rusdryckskonsumtionen. Är icke detta lika sant även i vårt land, ehuru vi ej äro i krig? Behövas verkligen här ej — under rådande dyrtid — alla tillgängliga livsmedel? Och är det icke hjärtlost att i en tid, då flertalet knappt har råd att köpa det nödvändigaste,

fortfara att utlägga denna frestelse till bortslösande av de knappa medlen, en frestelse, för vilken alla tiders erfarenhet vittnar, att folk i massor faller, så länge den finns? Och behöver nationen med noggrann omsorg bevara sin kraft först i det ögonblick, då kriget redan är ett faktum? Och framför allt: är det blott för krigsbehov, som nationen behöver en obruten kraft?

När det gäller det permanenta förbudet, bör varje ersättning åt en näring, som nationen har utdömt och funnit landsfördärlig, avvisas. Den hänsyn, som billigtvis kan visas näringens målsmän, bör i stället bestå däri, att man bereder dem nödig frist till den omläggning och arbetsförändring, som ett blivande förbud nödvändiggör. En övergångstid av vissa år, som även av andra skäl synes lämplig, bör undanröja även dessa svårigheter. (Skulle gällande lag nödvändiggöra viss ersättning, lära de, som anse sig ha anspråk därpå, icke försumma att med de utvägar lagen eventuellt medgiver, utfå sin rätt.)

Men annorlunda ställer sig visserligen frågan, om det gäller ett plötsligt inträdande provisoriskt förbud. Det är då billigt, att staten bereder dem, som gå miste om sin arbetsförtjänst, skälig ersättning, i den mån de därav äro i behov och icke genom annan anställning hållas skadeslösa, vilket inom kort tid torde bli fallet. Staten äger även själv möjligheter att bereda arbete åt vissa, i det den ju årligen antager ett stort antal personer i tjänst inom sina affärsdrivande verk. Vad arbetsgivarna beträffar, torde staten kunna i en eller annan form bereda dem tillfälligt bistånd, där så visar sig behöfligt, t. ex. i form av billiga statslån till dem som önska omlägga sin verksamhet till samhällsnyttigare industri.

Kontrollstyrelsen, socialstyrelsen och kommerskollegium beräknade i sitt gemensamma utlåtande kostnaden för ett provisoriskt förbud till över 90 miljoner kronor. De beräknade då full ersättning åt alla vederbörande. Denna summa torde säkerligen kunna reduceras ganska betydligt, då det sannolikt skall visa sig, att den befarade arbetslösheten i stort sett icke inträffar¹⁾ och då staten omöjligen kan vara skyldig att för en åtgärd, som befunnits vara nödvändig för samhället, lämna ersättning för all eventuell förlust. Men även om man utginge från den beräknade summan, är t. ex. Danmarks främste national-

¹⁾ Erfarenheten från förbudstater visar i allmänhet, att efterfrågan på arbete stiger efter ett förbud, och överhuvud taget är själva alkoholindustrien däri olik flertalet andra industrier, att den använder jämförelsevis ringa personal, medan de industrier, till vilka efter ett förbud kapitalet måste vända sig, kräva talrikare arbetskrafter. Under kriget har det för övrigt visat sig överraskande lätt att omlägga en industri till en annan.

ekonom professor H. Westergaard övertygad om, att samhällets vinst av ett förbud skulle vida överväga dess förlust därpå. När det gällt våra mobiliseringskostnader har ingen hänsyn tagits till den ekonomiska förlusten, emedan åtgärden ansetts nödvändig. Sak samma här, men med den viktiga skillnad, att här föreslagna åtgärd icke blott kräver utgifter utan även kommer att skapa högst betydande ökade inkomster för folk och land, för att icke tala om dess verkningar i förbättrad hälsa, i fysisk och andlig kraft, värden som svårligen kunna för dyrt betalas. Emellertid bör i detta sammanhang erinras om, att särskilt bryggerihanteringen, som väl torde vara den för närvarande mest intresserade parten, äger vidsträckta möjligheter att genom tillverkning av sådana drycker, som även efter ett förbud bliva medgivna, hålla sig till icke obetydlig del skadeslös.

En summa av förslagsvis 5 miljoner torde kunna anslås såsom förslagsanslag att jämte de penningar, som finnas i statsverkets fond av rusdrycksmedel, vid behov användas till understöd åt arbetare och andra personer, som genom ett provisoriskt totalförbud skulle bli försatta i tillfälligt trångmål. För åstadkommande av denna summa synes man kunna anlita en förhöjd lyxbeskattning och förhöjd krigsvinstbeskattning. För täckande av den omedelbara förlust, statsverket gör genom det upphörande av alkoholskatteinkomster, som bleve en följd av ett provisoriskt förbud, torde kunna ifrågasättas samma utväg som tillgreps i Ryssland, nämligen upptagande av motsvarande lån i den mån det låter sig göra, av inhemska långgivare, helst så organiserat att så många som möjligt kunna få bidra därtill genom smärre låneinsatser. Ett dylikt folklån för ett sådant ändamål som förbudet skulle säkerligen bli högst populärt.

Utvägar till finansiering av ett permanent förbud skola vi senare antyda, och somliga äro anvisade av dr Brock i den ovannämnda nationalekonomiska utredningen (Nykterhetskommittén X). De inkomstkällor, han anvisar, äro, bland annat:

höjd kaffetull, beräknad till 8 miljoner kronor vid en höjning till 36 öre per kilogram (i Norge har man 30 öre per kilogram, i Tyskland 40 pfenninge);

en nöjesskatt beräknad till 1 ½ miljon;

en jordvärdestegringskatt, som han beräknar efter 20 år kunna inbringa en årsvinst av minst 18 miljoner, och efter 30 år en årsvinst av minst 33 miljoner.

Enligt de erfarenheter, man gjort i förbudssamhällen, är det emellertid mycket sannolikt, att statsinkomsterna skulle stegras rent

automatiskt genom det stigande välståndet efter ett förbud, så att man ingalunda behövde år efter år vara betänkt på en ersättning av den förlust, som första året givetvis medförde, utan att budgeten tvärtom successivt utjämnades utan allt för omfattande konstgjorda kompensationer. Emellertid skulle redan ett halvt eller ett helt års försök med ett provisoriskt förbud säkerligen ge värderika lärdomar även med hänsyn till tendensen av ett blivande permanent förbuds ekonomiska verkningar, ävensom göra folkets privata ekonomi så stort gagn, att det väl vore värt den omedelbara kostnad, det skulle medföra, alldeles oavsett det värde det skulle äga i avseende på stegrad folkhälsa och folkmoral, ett värde, som icke låter uppskatta sig i penningar. Vad den nationalekonomiska sidan av saken beträffar, måste man ju erkänna, att det icke kan vara något eftersträfvansvärt system att folket bortslösar 127 miljoner kronor på en skadlig lyxkonsumtion, för att staten skall nominellt inhösta mellan 40 och 50 miljoner kronor. Vad folket vinner, det vinner djupare sett staten, och vad folket förlorar, förlorar staten.

Vad de föreslagna kompensationsinkomsterna vidkommer, är för övrigt mot värdestegringskatten och nöjesskatten ingenting att invända; den ökade kaffetullen väcker däremot vissa betänkligheter, därför att den skulle drabba även den fattigare befolkningen. Men staten äger andra möjligheter. Den kan på effektivare sätt utnyttja kronans väldiga tillgångar i trävaror och malmer, elektriska kraftkällor o. s. v.

Dr Brock räknar med 20 à 30 års övergångstid. Av skäl, som här flerstädes antytts, tro vi, att även med en långt kortare övergångstid förbudets ekonomiska möjlighet och framgång är given. Fjölårets motionärer räknade med 10 år. Nu ha emellertid själva tidsomständigheterna enormt underlättat problemets lösning, i det rusdrycksinkomsterna till det allmänna nedgått till ett minimum, vadan numera en kortare tid synes böra vara tillräcklig. I vårt grannland Finland har man till och med nöjt sig med 2 år. 5 år torde då ej vara för kort övergångstid under i Sverige rådande förhållanden.

Man har ansett, att vissa hinder för en förbudslag skulle möta från de länder, från vilka vi importerat rusdrycker. Först och främst må då erinras, att hela denna import är så obetydlig i jämförelse med ifrågavarande länders hela export av motsvarande varor, att det icke är rimligt, att de för de relativt obetydliga summors skull, vilka det gäller (t. ex. Frankrike för högst 4 miljoner), skulle tillgripa de yttersta maktmedlen. Och om så skulle vara, vilka äro dessa maktmedel? Givetvis repressalier, som skulle gå ut över vår egen export

till dessa länder. Men deras inköp av t. ex. svenska trävaror grundar sig naturligtvis icke på någon hövlighetshänsyn, därför att vi köpa deras viner och likörer, utan säkerligen på ifrågavarande länders *behov* av de svenska varorna. Så länge detta behov finns, och så länge vi äro i stånd att bättre fylla det än andra, så länge få vi säkerligen fortsätta vår export. Skulle detta behov och denna förmåga upphöra, då ha vi icke heller någon utsikt att få behålla förmånen, även om vi fortfara att importera en liten bråkdel av deras rusdrycker. För övrigt torde den nuvarande tiden, om någon, just vara gynnsam för rask och beslutsam handling härvidlag; nu lära de ifrågavarande länderna ha annat att tänka på än en så bagatellartad exportfråga som denna. Det är givet, att försök komma att göras att hindra oss från ett förbudsbeslut, men det torde också vara givet, att om vi manligt avvisa varje försök att bestämma över våra egna inre lagstiftningsfrågor, vi därpå vinna den pålitligaste respekten. Är det verkligt allvar, att vi icke kunna försvara oss mot ett intresse, som gäller 4 å 5 miljoner lumpna vinpenningar, hur kan man då samtidigt göra gällande, att vi överhuvud kunna försvara vårt lands självständighet?

Ett totalt förbud kränker ingen särskild nations rätt, då det gäller alla lika och går ut över våra egna alkoholförsäljare lika väl som över alla utländska, fullt opartiskt. För övrigt utfärdas just nu import- och exportförbud för vara efter vara av land efter land, utan att någon hindrar det. Varför skulle just vi ensamma vara förhindrade därifrån?

På grund av vad sålunda anförts hemställes, att riksdagen ville besluta,

att med hänsyn till nu rådande extraordinära dyrtidsförhållanden, hos Kungl. Maj:t hemställa,

1) att all tillverkning, införsel och försäljning av brända och destillerade drycker, med undantag av vad som erfordras för medicinskt, tekniskt, vetenskapligt eller annat därmed jämförligt behov, måtte varda omedelbart tillsvidare förbjuden;

2) att all tillverkning, införsel och försäljning av sådana viner och maldrycker eller andra jästa drycker och därmed jämförliga ämnen, som innehålla mer än $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol, likaledes må varda omedelbart tillsvidare förbjuden med undantag av vad

som för medicinska, tekniska och vetenskapliga, kyrkliga och därmed jämförliga behov prövas skäligen;

3) att detta provisoriska rusdrycksförbud icke må utan riksdagens medgivande upphävas.

Stockholm den 25 januari 1918.

<i>Ernst Hage.</i>	<i>O. W. Lövgren.</i>	<i>Ivar Vennerström.</i>
<i>H. Hansson</i> i Mora.	<i>C. O. Johansson.</i>	<i>Sten Berglund.</i>
<i>Christian Ericson.</i>	<i>D. Viklund.</i>	<i>K. M. Andersson.</i>
<i>Rikard Eronn.</i>	<i>K. J. Karlsson.</i>	<i>Lars Borggren.</i>
	<i>Fabian Månsson.</i>	

Bilaga.

Förslag

till

förordning angående förbud mot tillverkning, införsel och försäljning av rusgivande drycker.¹⁾

I. *Allmänna bestämmelser.*

§ 1.

Med uttrycket rusgivande drycker åsyftas i denna förordning alkoholhaltiga drycker, som innehålla mer än 2 $\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol.

Med uttrycket spritdrycker förstås sådana drycker, som innehålla mer än 21 volymprocent alkohol, med uttrycket öl alla alkoholhaltiga maltdrycker med undantag av sådana, som enligt den hittills gällande kungl. förordningen angående tillverkning och beskattning av malt-

¹⁾ Vi ha i möjligaste mån sökt upptaga de delar av 1917 års försäljningslag, vilka överensstämma med vår önskan att ge lagen verklig förbudskaraktär.

drycker äro att hänföra till svagdricka; med uttrycket vin åsyftas sådana alkoholhaltiga drycker, som icke äro maldrycker och som innehålla mer än 2 $\frac{1}{2}$, men icke mer än 21 volymprocent alkohol.

§ 2.

Tillverkning, införsel och försäljning av rusgivande drycker är förbjuden med de undantag, som här nedan angivas.

§ 3.

Spritdrycker och vin må å apotek försäljas såsom läkemedel med iakttagande av de föreskrifter, som därom av kungl. medicinalstyrelsen utfärdas.

I avseende å försäljning av sådana läkemedel, som innehålla sprit, gäller vad därom är särskilt stadgat.

§ 4.

Tillverkning, införsel och försäljning av icke denaturerade rusgivande drycker må i övrigt äga rum för medicinskt, tekniskt, vetenskapligt, kyrkligt och därmed jämförligt behov på det sätt och i den ordning, därom av Kungl. Maj:t särskilt förordnas.

§ 5.

Rörande tillverkning, införsel och försäljning av denaturerade alkoholhaltiga ämnen gäller vad därom särskilt av Kungl. Maj:t stadgas.

§ 6.

Därest på grund av gällande avtal med främmande makt viss införsel ej kan förbjudas vid den tidpunkt, då denna förordning träder i kraft, gälle vad Kungl. Maj:t för tiden intill traktatens utlöpande om sådan införsel särskilt stadgar.

§ 7.

Vid försling av i denna förordning omhandlade varor såsom transitogods gäller vad tullförfattningarna därom stadga.

§ 8.

Vid annan försling av vara, hänförlig till rusgivande drycker, skall varan åtföljas av intyg, utfärdat av vederbörande myndighet eller säljare, innehållande uppgift om avsändarens, mottagarens och den förslandes namn och hemvist, varans beskaffenhet och mängd, orten, dit

varan skall framskaffas ävensom en efter avståndet lämpad tid, varunder intyget äger giltighet.

Vid försling av från apotek anskaffad hithörande vara gälle vad därom särskilt är förordnat.

II. *Straff- och kontrollbestämmelser.*

§ 9.

Den, som utan att vara därtill berättigad tillverkar eller låter tillverka rusgivande drycker, straffes första gången med böter, minst femtio kronor, samt vid förnyad förseelse minst etthundra kronor.

Idkar någon yrkesmässigt eller i större omfattning olovlig sådan tillverkning, straffes med fängelse ej under sex månader.

Anträffas hos person, som ej är berättigad att tillverka rusgivande drycker, för sådant ändamål avsedda redskap eller apparater under omständigheter som göra otvivelaktigt att de skulle användas i lagstridigt syfte, böte minst femtio kronor och vid förnyat beträdande minst femhundra kronor.

Olovligen tillverkade rusgivande drycker samt tillverkningsredskap och dryckernas förvaringskärl vare förbrutna.

§ 10.

Den, som utan att äga rätt till försäljning, avyttrar eller utbjuder rusgivande drycker, straffes första gången med böter minst etthundra kronor samt vid förnyat fall minst femhundra kronor, tredje gången och vidare med fängelse ej under tre månader.

De å försäljningsstället med därtill hörande lägenheter befintliga eller eljest för försäljning avsedda rusgivande dryckerna jämte kärl, vari de förvaras, vare underkastade beslag och förbrutna.

Avyttrande av rusgivande drycker, även om icke ersättning bevisligen mottagits, anses lika som försäljning.

§ 11.

Överskrides den i § 3 stadgade rättighet till försäljning av rusgivande drycker i visst fall å apotek, vare lag som i § 10 sägs.

§ 12.

1. Avyttrar den som utövar enligt § 4 medgiven handel rusgivande drycker av annat slag eller för annat ändamål än försäljningsrättigheten avser,

eller fortsätter någon, oaktat återkallelse av meddelat tillstånd till försäljning eller förbud däremot delgivits honom, med försäljningen, straffes som i § 10 sägs.

2. Har försäljning skett av drycker av annat slag än försäljningsrätten avser, skall i fråga om sådana drycker tillämpas även vad i § 10 finnes stadgat.

§ 13.

Bryter den, som handhar tillåten försäljning av rusdrycker, i andra fall än här ovan angivits mot vad i denna förordning är stadgat eller mot de föreskrifter, som vederbörande myndighet i enlighet med denna förordning kunna hava meddelat, straffes med böter från och med tio till och med ettusen kronor.

§ 14.

Tillhandagår någon med olovligt anskaffande av rusgivande drycker, dömes till böter från och med tio till och med etthundra kronor. Sker förbrytelsen i större omfattning eller yrkesmässigt eller beträdes någon andra gången eller oftare med sådan förbrytelse, vare straffet böter från och med femtio till och med femhundra kronor eller fängelse i högst sex månader.

§ 15.

Den, som utan att vara berättigad därtill till riket inför rusgivande drycker, böte från och med trettio till och med ettusen kronor, och vare varorna tillika med kärnen underkastade beslag och förbrutna.

§ 16.

Försäljer någon till dryck ej hänförlig alkoholhaltig vara och försäljningen sker under omständigheter, som kunna giva säljaren skäligen anledning antaga, att det försålda varit avsett användas till berusningsmedel eller eljest i lagstridigt syfte, straffes som om han avyttrat rusdrycker, och vare å försäljningsställe med därtill hörande lägenhet befintlig vara, varav försäljning skett, tillika med kärl underkastad beslag och förbruten.

§ 17.

Skulle den, som är pliktig att åtala förbrytelse mot denna förordning, själv beträdas med olovlig försäljning av rusdrycker, vare det ansett som försvårande omständighet, och vare han därjämte förlustig tjänsten.

§ 18.

Den, som under den tid, då han är ställd under tilltal för förbrytelse mot denna förordning, fortsätter samma förbrytelse, skall när han därtill varder lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, dömas till de böter eller det fängelsestraff, som äro stadgade för sådan förbrytelse; dock må sammanlagda fängelsestraffet icke överstiga två år.

§ 19.

Husbonde ansvarar för förbrytelse, som vid handhavande av handel enligt denna förordning begås av hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, liksom vore förbrytelsen begången av honom själv, därest icke omständigheterna göra sannolikt, att förbrytelsen skett utan hans vetskap och vilja.

§ 20.

1. Lands- och stadsfiskaler, kronobetjante samt de personer, vilka särskilt antagits att vaka över förordningens efterlevnad, åligger att åtala förbrytelser mot densamma.

2. I övrigt äger envar rättighet att för sådana förbrytelser anställa åtal, dock ej föräldrar och barn eller makar eller syskon mot varandra, ej heller annan skyldeman mot den, hos vilken han åtnjuter kost eller underhåll, ej fosterbarn mot fosterföräldrar och ej heller tjänare mot husbondefolk under den tid, de äro i tjänsten.

3. Då åtal anställes av annan än den, som är nämnd i 1 mom., give han sin talan allmän åklagare tillkänna så tidigt, att denne må kunna övervara målets utförande.

§ 21.

1. Å landet bör kommunalnämnd och i stad magistrat ägna synnerlig uppmärksamhet däråt, att förbrytelser mot denna förordning varda angivna till åtal.

2. Tullverkets personal åligger att med uppmärksamhet övervaka införsel till riket av rusgivande drycker.

§ 22.

Rättighet att verkställa beslag tillkommer de i 20 § 1 mom. omförmälda allmänna åklagare, ävensom, då rusdrycker jämlikt § 15 äro

underkastade beslag, vederbörande tulltjänsteman. Beslag skall göras i två vittens närvaro.

§ 23.

Sådana alkoholhaltiga varor, som enligt denna förordning beslagtagits, skola antingen underkastas denatureringsförfarande och därefter försäljas enligt de grunder, som i särskild stadga angående denaturerade alkoholhaltiga ämnen bliva bestämda. eller, därest detta ej lämpligen låter sig göra, till inköp tillhandahållas åt sådana inrättningar, som äga rätt att för legitima ändamål tillverka eller försälja rusgivande drycker, eller, i den mån intetdera av dessa förfaringssätt lämpligen kan användas, förstöras.

§ 24.

Böter, som äro ådömda efter denna förordning, skola, om tillgång till deras gäldande brister, förvandlas enligt allmän strafflag.

§ 25.

Av böter, som enligt denna förordning ådömas, samt värde av rusdrycker, som anses förbrutna, tillfalla två tredjedelar åklagaren och en tredjedel den kommuns fattigkassa, där den åtalade förbrytelsen är begången. Finnes särskild angivare eller är annan än åklagaren beslagtagare, äger sådan angivare eller beslagtagare taga hälften av åklagarens andel.

§ 26.

Ej vare någon jävig att bära vittne angående olovlig försäljning av rusdrycker endast på den grund, att han därvid tillhandlat sig eller förtärt sådana drycker.

§ 27.

Förbrytelser mot denna förordning skola åtalas och avdömas vid allmän domstol, men i stad, där poliskammare finnes, skall åtal för sådana förbrytelser behandlas i hittills vanlig ordning.

§ 28.

På kontrollstyrelsen ankommer att inom dess befogenhetsområde utfärda närmare bestämmelser, som kunna finnas erforderliga för en noggrann tillämpning av denna förbudsordning ävensom att i de fall, där

styrelsen icke äger laga befoöenhet att stadga, hos Kungl. Maj:t föreslå utfärdande av nödiga kompletterande bestämmelser.

§ 29.

När denna förordning träder i kraft, upphävas dittills gällande bestämmelser rörande alkoholhaltiga ämnen, i den mån de strida mot här gjorda stadganden, med det eventuella undantag, som kan föranledas av stadgandet i § 6.

§ 30.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1924 eller på den tidigare tidpunkt, som av Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande kan varda bestämd.

Övergångsstadgande.

1. På Kungl. Maj:t ankommer att från 1919 intill den tidpunkt då lagen träder i kraft för varje år fastställa den maximikvantitet av olika alkoholhaltiga ämnen, som må tillverkas vid under denna tid i verksamhet varande tillverkningsanstalter, varvid skall iakttagas, att tillverkningskvantiteten år efter år successivt minskas.

2. Beträffande införsel under nämnda tid gälle vad Kungl. Maj:t därom särskilt i enahanda syfte förordnar.

3. Under den tid, som förflyter intill dess ovanstående författning träder i kraft, må icke någon ny tillverkningsanstalt för vare sig spritdrycker, vin eller öl upprättas, därest icke tillverkningen uteslutande gäller enligt ovanstående författning tillåtna produkter.

4. Vad försäljningen angår, gäller under tiden 1919—1923 den år 1917 utfärdade författningen angående försäljning av rusdrycker, med de modifikationer, som kunna föranledas av Kungl. Maj:ts eventuellt utfärdade provisoriska förbudsbestämmelser.

Detta övergångsstadgande träder i kraft den 1 januari 1919.